

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v. dhr. H.M. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Adres
Boerhaavelaan 14
2713 HX Zoetermeer

Kantoor 079 361 77 47
E-mail nvvb@nvvb.nl
Website www.nvvb.nl

Datum	Onderwerp
26-02-2024	Evaluatie NVVB Tweede Kamerverkiezing 2024

Geachte minister,

Op 22 november 2024 vond de tussentijdse Tweede Kamerverkiezing plaats na de val van het kabinet. De voorbereiding van deze verkiezing startte in, een voor gemeenten, lastige vakantieperiode en de voorbereidingstijd was erg kort. Toch kijken we terug op een goede en soepel verlopen Tweede Kamerverkiezing door de grote inzet van alle betrokken vrijwilligers en gemeenteambtenaren.

De gemeenten hebben een cruciale rol bij het organiseren en faciliteren van het democratische proces bij de verkiezingen. Zij zijn verantwoordelijk voor het werven en toegankelijk maken van de stembureaus, het bemensen van de bureaus en het zorgen voor een soepel verloop van de verkiezingen. Ook de vrijwilligers die werken op een stembureau hebben een verantwoordelijke taak wat een grote mate van nauwkeurigheid en betrouwbaarheid vereist.

De NVVB inventariseert, zoals bij elke verkiezing, de signalen en knelpunten die zij ontvangt van gemeenten. Op basis van deze informatie geven wij u op onderstaande thema's graag onze aanbevelingen door.

Opschaling handzamer stembiljet

De uitvoerbaarheid en controleerbaarheid van het stemproces binnen onze democratische rechtstaat is essentieel. Ook tijdens de afgelopen verkiezingen is gebleken dat het huidige formaat stembiljet de uitvoerbaarheid niet ten goede

komt. Het biljet is voor kiezers, stembureauleden én voor tellers onhandig en onpraktisch.

Wij zijn blij met het experiment dat bij de volgende verkiezing wordt uitgevoerd met een compacter stembiljet. Wij vragen echter nadrukkelijk om bij een succesvolle pilot de invoering ervan sneller op te schalen en vaart te maken in de ontwikkeling van elektronisch tellen.

Postbezorging

De postbezorging rond de verkiezingen en specifiek kort voor de verkiezingsdag vraagt aandacht.

Bezorging van stempassen en kandidatenlijsten ligt steeds vaker tegen de uiterste wettelijke termijn aan zodat bij eventuele problemen er geen ruimte is om op tijd herstelwerkzaamheden uit te voeren. Ook blijkt in de praktijk dat de bezorging binnen 1 of 2 dagen in de gemeenten niet altijd haalbaar is voor PostNL. Dat betekent dat de bezorging van vervangende stempassen, kiezerspassen en schriftelijke volmachten die kort voor de uiterste datum worden aangevraagd, niet altijd meer op tijd bij de kiezers worden bezorgd waardoor zij niet hun stem kunnen uitbrengen.

Wij vragen u of het mogelijk is om hierop ook vanuit uw kant een interventie te plegen en met PostNL strakke afspraken te maken m.b.t. de kwaliteit van de postbezorging. Uiteraard zullen de gemeenten hieraan ook de nodige aandacht besteden. Daarnaast ligt het risico van een te late bezorging ook aan de wettelijke termijnen. Overwogen kan worden om de uiterste termijn voor schriftelijke aanvragen met enkele dagen terug te brengen.

Proces nader onderzoek en een eenvoudige procedure ontwikkelen m.b.t. het wijzigen van corrigenda

Wij willen aandacht vragen voor het tijdsbestek waarin in genoemde procedure een reactie op een verzoek moet worden gegeven (in de huidige situatie namelijk binnen 4 kantooruren). Dit wordt in de praktijk echter als heel krap ervaren om het Centraal Stembureau (CSB) van een tijdige en goed onderbouwde reactie te voorzien. Een eventueel onderzoek vindt plaats door het Gemeentelijk Stembureau (GSB) dat in een openbare zitting opnieuw bijeenkomt. Van deze zitting wordt een proces-verbaal opgemaakt en eventuele correcties worden vastgelegd in een

corrigen. De administratieve afhandeling van hertellingen kost proportioneel veel tijd en het proces is bepaald niet uitvoeringsvriendelijk.

Daarnaast bleken het CSB en de Tweede Kamer verschillende criteria te hanteren voor de controle van de processen-verbaal. Wij verzoeken u om te bezien of de criteria voor de heronderzoeken afgestemd kunnen worden met de Tweede Kamer en deze bekend te maken bij de gemeenten dan wel te integreren in de uitslagenprogrammatuur zodat gemeenten al op voorhand actie kunnen ondernemen.

De uitvoering in de praktijk

De Kieswet kent een groot aantal taken en verantwoordelijkheden die bij verschillende organen zijn belegd. In de praktijk blijken die taken en verantwoordelijkheden vaak bij dezelfde personen te berusten, namelijk de medewerkers van het verkiezingsteam binnen de gemeente. Een voorbeeld hiervan is de overdracht van het proces-verbaal door de voorzitter van het stembureau aan de burgemeester, die vervolgens de processen-verbaal overdraagt aan het GSB en middels een overdrachtsformulier verantwoording aflegt over aantallen en bijzonderheden. De rol van burgemeester en GSB worden in de praktijk uitgevoerd door dezelfde medewerkers van het verkiezingsteam waarbij zij in de praktijk dus aan zichzelf verantwoording afleggen.

Zonder afbreuk te willen doen aan de verschillende taken en verantwoordelijken verzoeken wij u te onderzoeken of er betere aansluiting op de uitvoeringspraktijk kan worden gevonden. Graag zij wij bereid om daarover met u van gedachten te wisselen.

Stemmen bij volmacht

Afgelopen verkiezingen zijn er opmerkelijk veel meldingen ontvangen met betrekking tot (onderhandse) volmachten. Er hebben ons na de Tweede Kamer verkiezing diverse signalen bereikt dat door verkeerd gebruik van de volmacht er helaas geen stem kon worden uitgebracht omdat de desbetreffende burgers niet in dezelfde gemeente woonachtig waren of omdat de stem niet tegelijkertijd met de stem van de volmachten werd uitgebracht. Anderszins zijn er de nodige signalen dat er onderhandse volmachten zijn aangenomen van kiezers die in een andere gemeente woonachtig waren.

Wij verzoeken u om in de communicatie in de aanloop naar de Europees Parlement verkiezing extra landelijke aandacht te besteden aan dit onderwerp.

Communicatie

In de aanloop naar de verkiezingen is veel informatie gedeeld over de stemopneming welke vooral gericht was op de centrale stemopneming. Vooral gemeenten die de stemopneming via de decentrale stemopneming hebben ingericht, hebben hier hinder van ondervonden. Veel voorzitters gingen er in die gemeenten vanuit dat er alleen op lijstniveau geteld hoefde te worden.

Om deze reden vragen wij aandacht voor een evenwichtige en op alle varianten van het verkiezingsproces gerichte communicatie.

Evaluatie NPVV

Wij verzoeken u om over de gevolgen van de invoering van de NPVV op korte termijn een evaluatie op te starten. Wij twijfelen er namelijk aan of het beoogde effect van de NPVV, namelijk het vergroten van het vertrouwen in de verkiezingsuitslag, de transparantie en controleerbaarheid, wordt bereikt. Dit ook in relatie tot de uitvoeringslast voor gemeenten. Vragen die hierbij relevant zijn, zijn volgens ons:

1. Is het vertrouwen in de verkiezingsuitslag vergroot?
2. In hoeverre draagt de NPVV aantoonbaar bij aan een betere vaststelling van de uitslag?
3. Staan de inspanningen en kosten in verhouding tot het beoogde effect?

Tot slot

Bij de evaluatie van de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen is er geïnterviewd wat er zonder wetswijziging kon worden aangepast. Vanwege de Tweede Kamer verkiezing die tussendoor kwam, konden zaken waar een wetswijziging voor noodzakelijk was niet worden opgepakt. Er is een belofte gedaan om hier een start mee te maken na de verkiezing van het Europees Parlement. We willen een dringend beroep doen op de minister om deze zaken snel op te pakken.

Daarnaast zijn er een flink aantal wetsvoorstellen in behandeling die mogelijk bij de Gemeenteraadsverkiezingen in 2026 in werking gaan treden. Voorbeelden hiervan zijn de rolverzwaring Kiesraad ter bevordering van de kwaliteit van het verkiezingsproces, wetsvoorstel aanpak ronselen volmachten en aanpassing restzetelverdeling, vervroegd stemmen, verlaging aantal volmachten, bijstand in het stemhokje en wijziging van het kiesstelsel 'Met één stem meer keus'. Gelet op al deze ontwikkelingen vragen wij u om samen met de gemeenten te kijken naar een ook voor gemeenten beheersbaar implementatietraject.

Op bovenstaande- en alle andere ontwikkelingen die invloed hebben op het organiseren en het uitvoeren van verkiezingen blijft de NVVB uiteraard graag aangehaakt. De NVVB hecht er veel waarde aan om zoveel mogelijk aan het begin van het opstellen van wet- en regelgeving betrokken te worden; hierdoor kunnen wij zo vroeg mogelijk de voorgestelde wet- en regelgeving spiegelen aan de uitvoerbaarheid. Zo blijven we met elkaar zorgen voor een goed, uitvoerbaar, betrouwbaar en democratisch verkiezingsproces.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken
S.A.J. Rijsdijk
Voorzitter

